

પ્રવચન નં. ૨૬૫ ગાથા-૧૯૦-૧૯૨, ગુરુવાર, અષાઠ સુદ ૪, તા. ૨૮-૦૬-૧૯૭૯

(‘સમયસાર’, ૧૯૦-૧૯૨ ગાથા). ‘પ્રથમ તો જીવને,...’ પહેલી ગાથામાં એમ આવી ગયું કે, રાગ-દ્વેષ ને મોહ એ શુભાશુભ ભાવનું મૂળ છે. એમ પહેલા આવી ગયું. પહેલી ગાથા (આવી ગઈ). માટે એનાથી એકત્વ છોડીને સ્વરૂપમાં સ્થિર થવું. અહીં કહે છે કે, ‘પ્રથમ તો જીવને,..’ કમ પૂછે છે ને ? સંવરનો કમ કેમ થાય ? ધર્મનો કમ શી રીતે થાય ? પહેલું શું થાય ? અને પછી શું થાય ?

‘જીવને, આત્મા અને કર્મના એકપણાનો અધ્યાસ...’ આત્મા અને કર્મ, રાગાદિ, એનાથી એકત્વનો અધ્યાસ ‘(અભિપ્રાય) જેમનું મૂળ છે...’ પહેલામાં એમ કહ્યું હતું કે, રાગ-દ્વેષ-મોહ, જેનું મૂળ છે એવા શુભાશુભ ભાવ, એનો ભેદજ્ઞાન દ્વારા અભાવ કરવો. અહીં કહ્યું કે, ‘આત્મા અને કર્મના એકપણાનો અધ્યાસ...’ રાગાદિ પરિણામ અને સ્વભાવ બેય એક છે, એવો જે અધ્યવસાય છે તે મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા...! ચાહે તો દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ હો પણ એ પરિણામ રાગ છે અને એની સાથે એકત્વબુદ્ધિ – અધ્યવસાય તે મિથ્યાત્વ છે.

‘એકપણાનો અધ્યાસ (અભિપ્રાય) જેમનું મૂળ છે...’ જેમનું એટલે ? ‘મિથ્યાત્વ-અજ્ઞાન-અવિરતિ-યોગસ્વરૂપ અધ્યવસાનો...’ મિથ્યાત્વથી એકત્વબુદ્ધિ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાયથી એકત્વબુદ્ધિ. આહા..હા...! કમ કહ્યો, કમ. કમ પૂછ્યો છે ને ? સંવર ક્યા કમે થાય ? ઝીણી વાત છે, ભાઈ ! પહેલો બાહ્ય ત્યાગ કરે, નિવૃત્તિ લ્યે તો થાય એમ નથી લીધું. પણ પ્રથમ આત્મા અને કર્મ, જે પરવસ્તુ છે એની સાથે એકત્વબુદ્ધિનો અભિપ્રાય જેમનું મૂળ છે. એ અધ્યવસાય જેમનું મૂળ છે. ‘એવાં મિથ્યાત્વ-અજ્ઞાન-અવિરતિ-યોગસ્વરૂપ અધ્યવસાનો વિદ્યમાન છે,...’ આ..હા...! આત્મા અને કર્મ બેની એકતાબુદ્ધિ, એવો જે મૂળ ભાવ, એ મૂળમાં મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, યોગ એ એકત્વબુદ્ધિ છે, એમાં એકત્વબુદ્ધિ થાય છે. આહા..હા...! કર્મના એકપણાના અધ્યાસથી એને મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય સાથે એકત્વબુદ્ધિ થાય છે. મિથ્યાત્વને લઈને, કર્મને લઈને નહિ. આહા..હા...! ઝીણી વાત છે, ભાઈ !

‘તેઓ રાગદ્વેષમોહસ્વરૂપ આસ્રવભાવનાં કારણ છે;...’ આહા..હા...! કર્મ અને આત્માને એટલે બીજી ચીજની સાથે, રાગ સાથે એકત્વબુદ્ધિ એ કર્મ સાથે એકત્વબુદ્ધિ (છે), એ એકત્વબુદ્ધિના કારણે, અભિપ્રાયથી જેના રાગ-દ્વેષ અને મોહ, એ આસ્રવભાવનાં કારણ છે. આ..હા...! આ ‘અધ્યવસાનો વિદ્યમાન છે,...’ તે જ આસ્રવના કારણ છે. આસ્રવભાવ કર્મનું

કારણ છે. નિમિત્ત નામે છે. આસ્રવભાવ જે છે એ કર્મનું કારણ છે. એનાથી કર્મ બંધાય છે. ઝીણું છે, ઝીણું.

જેને સ્વ-આત્મા અને પર રાગાદિ, બેનો જેને એકત્વનો અધ્યવસાય છે, તે જેનું મૂળ છે એમાંથી મિથ્યાત્વ, અવ્રત, કષાય, યોગ પ્રવર્તે છે. સમજાણું કાંઈ ? અને એનાથી એ 'આસ્રવભાવનાં કારણો છે;...' એ રાગ-દ્વેષ-મોહ આસ્રવ નવા આવરણનું કારણ છે. આ..હા...! આમાં યોગ પણ લીધો છે. શુભાશુભ યોગ. છે ને ? મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અવિરતિ, યોગ. એ અધ્યવસાન એકત્વબુદ્ધિ વિદ્યમાન છે. 'તેઓ રાગદ્વેષમોહરૂપ આસ્રવભાવનાં કારણ છે;...' એનાથી એને મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે. ઝીણું બહુ. બાહ્યમાં જાત્રા કરો, ભક્તિ કરો (એટલે) ધર્મ થઈ જાય એમ માને. એમ નથી.

મુમુક્ષુ :- 'પાલીતાણા'ની જાત્રા કરે તો..

ઉત્તર :- 'પાલીતાણા' શું 'સમેદશીખર'ની લાખ વાર જાત્રા કરે ને. એ શુભરાગ છે. અને એનાથી લાભ થાય એ માન્યતા મિથ્યાત્વ છે.

મુમુક્ષુ :- જાત્રા તો આપે પણ કરી હતી.

ઉત્તર :- હા, તો શુભભાવ હોય તો આવે છે પણ છે હેય. ત્રણ વાર હિન્દુસ્તાનમાં ફર્યા છીએ. ઘણી જાત્રાઓ કરી. એ તો શુભભાવ છે. હેય છે પણ આવ્યા વિના રહેતો નથી. આ..હા...!

અહીં તો બેમાં ફેર શું પાડ્યો ? પહેલામાં એમ કહ્યું હતું કે, રાગ-દ્વેષ-મોહ જેનું મૂળ છે એવા જે યોગો. એમ કહ્યું હતું. એ યોગ છે તે આસ્રવ છે અને એને લઈને બંધન છે અને એને લઈને સંસાર છે. અહીં કહે છે, રાગ-દ્વેષ અને મોહ એ આસ્રવભાવના કારણો કેમ ઉત્પન્ન થયા ? કે, આત્મા અને કર્મના એકપણાના અધ્યવસાયથી. મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અવિરતિ, યોગસ્વરૂપ અધ્યવસાનો ઉત્પન્ન થયા. આહા..હા...! શુભ ભાવ આવે, મહાવ્રતના પરિણામ પણ મુનિને આવે, પણ છે હેય. બંધનું કારણ છે. ધર્મ નહિ અને ધર્મનું કારણેય નહિ. બંધ છે અને બંધનું કારણ છે.

મુમુક્ષુ :- 'કુંદકુંદાચાર્યદેવ' તો મહાવિદેહની જાત્રાએ ગયા હતા.

ઉત્તર :- ગયા હતા. ઈ તો કીધું, શુભભાવ હોય તો જાય. શુભભાવ આવે તો જાય છે. ભગવાન પાસે ભગવાનની વાણી સાંભળી. આઠ દિ' રહ્યા. ઈ પરદ્રવ્ય તરફનું જેટલું લક્ષ છે તેટલો શુભરાગ છે. આ..હા...! સ્વદ્રવ્યનો અંતરમાં જેટલો આશ્રય લે તેટલો ધર્મ થાય. બેને બે ચાર જેવી વાત છે. જેટલું આત્મા સિવાય પરદ્રવ્યનું અવલંબન (લ્યે તેટલો અધર્મ છે). સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવારનું અવલંબન તો અશુભભાવ (છે). દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર, મંદિરનું અવલંબન તો શુભભાવ (છે). બેય બંધના કારણ છે. આ..હા...! અશુભથી બચવા શુભભાવ આવે. અશુભ વંચનાર્થમ્. છે તો બંધ. આહા..હા...!

‘આસ્રવભાવ કર્મનું કારણ છે;...’ લ્યો ! જે કંઈ આસ્રવભાવ છે એ નવા કર્મનું કારણ છે. આહા..હા...! ‘કર્મ નોકર્મનું કારણ છે;...’ કર્મ છે એ શરીર પ્રાપ્ત થાય તેનું કારણ છે. આ..હા...! કમ મૂક્યો કમ. આહા..હા...! આ તો ભઈ, શાંતિથી, ધીરજથી વિચારે ને મનન કરે ત્યારે સમજાય એવી વાત છે. આ..હા...! આ તો અધ્યાત્મભાષા (છે), દિગંબર સંતોની ઊંડાણની (વાતો છે). આ..હા...!

રાગ-દ્વેષ અને મોહ જેનું મૂળ છે એવા શુભાશુભ યોગ એમ કીધું હતું. આહા..હા...! અને એ શુભાશુભ યોગની એકત્વબુદ્ધિ મિથ્યાત્વ છે. આ..હા..હા...! અહીં એ જ કહ્યું, બીજી રીતે કહ્યું કે, ‘આત્મા અને કર્મના એકપણાનો અધ્યાસ...’ શુભાશુભ ભાવનું મૂળ રાગ-દ્વેષ-મોહ છે એમાં એકત્વબુદ્ધિ હતી. આહા..હા...! ધીરાનું કામ છે. વીતરાગનો ધર્મ અલૌકિક છે. આહા..હા...! લોકો તો બહારથી માની બેઠા એટલે આ લોકોને રુચે નહિ. લાખ, બે લાખ ખર્ચે, જાત્રા કાઢે, રથ-ગજરથ કાઢે, લાખો માણસ ભેગા થાય એટલે જાણે ધર્મ થઈ ગયો. ધર્મ એમાં નથી, એ રીતે ધર્મ નથી.

અહીં તો કર્મ રોકે, ઈ આસ્રવભાવના કારણને રોકે તો કર્મનું કારણ છે તો કર્મ ન થાય. આસ્રવભાવ સેવે છે તો એ કર્મનું કારણ છે. આસ્રવભાવ સેવે છે એ ન સેવે તો એને કર્મબંધન ન થાય, એમ કહ્યું છે. શુભ-અશુભ ભાવ બેય આસ્રવના કારણ છે અને ઈ કર્મના કારણ છે. એનાથી કર્મ બંધાય છે. છે કે નહિ એમાં ? આ..હા...!

‘કર્મ નોકર્મનું કારણ છે;...’ કર્મ છે એ શરીરનું કારણ છે. કર્મથી શરીર મળશે. ‘નોકર્મ સંસારનું કારણ છે.’ શરીર એ સંસારનું કારણ છે. જોયું ? નિમિત્ત-નિમિત્ત સંબંધ લીધો. નહિતર સંસારનું મૂળ કારણ મિથ્યાત્વ છે. આ..હા...! પણ અહીં તો કર્મમાં એને ઉપાડીને નિમિત્ત-નિમિત્ત સંબંધ બતાડવો છે. નોકર્મ એટલે શરીર સંસારનું કારણ છે. ‘માટે સદાય આ આત્મા, આત્મા ને કર્મના એકપણાના અધ્યાસથી...’ જોયું ? ‘આત્મા ને કર્મના એકપણાના અધ્યાસથી મિથ્યાત્વ-અજ્ઞાન-અવિરતિ-યોગમય આત્માને માને છે...’ જોયું ? આ..હા...! મિથ્યાત્વને, અજ્ઞાનને, અવિરતિને અને કષાયને, શુભાદિ જોગને એકપણાના અભ્યાસથી આત્માને માને છે. આહા..હા...! એ આત્મા નથી, શુભજોગ એ આત્મા નથી, છતાં એ આત્માના છે એમ માને છે એ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. આહા..હા...!

આસ્રવભાવ કર્મનું કારણ, કર્મ નોકર્મનું કારણ. જુઓ ! અહીં એકબીજાના નિમિત્ત કારણ આપ્યા, હોં ! નિમિત્તકારણ. ‘અને નોકર્મ સંસારનું કારણ...’ શરીર છે, આ પાંચ ઇન્દ્રિયોનો વિષય સેવશે અને એને કારણે સંસાર છે. આહા..હા...! ‘માટે - સદાય આ આત્મા, આત્મા ને કર્મના એકપણાના અધ્યાસથી...’ આત્મા અને કર્મના એક(પણાની) બુદ્ધિના અધ્યવસાયથી ‘મિથ્યાત્વ-અજ્ઞાન-અવિરતિ-યોગમય આત્માને માને છે...’ અનાદિથી સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એને એ જાણતો નથી. આત્મા તો જ્ઞાતા-દૃષ્ટા આનંદકંઠ પ્રભુ છે. એકલો

જ્ઞાનઘન છે. એને એ માનતો નથી. તેથી અનાદિથી આ યોગમય આદિને પોતાના માને છે. સ્વરૂપને માનતો નથી. તેથી મિથ્યા ભ્રમ ઉત્પન્ન થાય એને આત્મા માને. કષાયનો ભાવ શુભ થાય, અશુભ થાય એ આત્મામાં છે માટે આત્માના છે એમ માને. આહા..હા...! આત્મામાં પરિણામ ઉત્પન્ન થાય છે ને ? માટે આત્માના છે એમ માને. એ મિથ્યાત્વ છે. આહા..હા...!

‘(અર્થાત્ મિથ્યાત્વાદિ અધ્યવસાન કરે છે);...’ એકત્વબુદ્ધિથી, આત્મા અને કર્મોના એકપણાથી. ‘તેથી રાગદ્વેષમોહરૂપ આસ્રવભાવને ભાવે છે,...’ આહા..હા...! જેને પોતાનો માને તેની ભાવના કર્યા કરે. આહા..હા...! એ રાગાદિ શુભ હોય એ પોતાના માને તો એની ભાવના જ કર્યા કરે (કે), એ થાઓ ને વધો. આ..હા..હા...! આસ્રવરહિત ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે એની દૃષ્ટિ નથી. એની દૃષ્ટિ નથી તો એની ભાવના એને ન હોય. આહા..હા...! રાગથી જુદું પડ્યું એવું તત્ત્વ, એનું ભાન થતાં ધર્મને ધર્મની ભાવના હોય છે, શુદ્ધ પરિણામની ભાવના હોય છે. આહા..હા...! અજ્ઞાનીને શુભભાવ જ દેખાણો છે, આત્મા દેખાણો નથી. એથી શુભભાવને પોતાના માને એને વૃદ્ધિ કરવાની ભાવના હોય, એની ભાવના ભાવે. આહા..હા...!

‘તેથી કર્મ...’ આવે છે. લ્યો ! રાગ-દ્વેષ ને મોહને પોતાના માનીને ભાવના ભાવે તેથી નવું કર્મ આવે. ‘તેથી નોકર્મ થાય છે;...’ કર્મથી નોકર્મ – શરીર મળે. કર્મથી કાંઈ આત્મા મળે ? આહા..હા...! કર્મથી શરીર મળે. આ..હા...! ‘અને તેથી સંસાર ઉત્પન્ન થાય છે.’ શરીર મળે એનાથી સંસાર ઉત્પન્ન થાય. પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો અને એ બધા શરીર છે એના તરફ વલણ જતાં બધા ભાવો વિકારમય, સંસારમય ભાવ થાય. આહા..હા...! છે ? ‘તેથી સંસાર ઉત્પન્ન થાય છે.’ અહીં કર્મને સંસારનું કારણ કહ્યું. એક કોર કર્મ જડ છે, સંસાર એ મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન પરિણામ છે પણ અહીં અરસપરસ નિમિત્ત-નિમિત્ત સંબંધ સિદ્ધ કર્યો. આહા..હા...!

આસ્રવના અભિપ્રાય છે, એ આસ્રવને ભાવે છે તેથી તેને નવા કર્મ બંધાય છે. કર્મ બંધાય એ નોકર્મ – શરીરનું કારણ છે અને શરીર તે સંસારનું કારણ (છે). એક બાજુ એમ કહે કે, મિથ્યાત્વ જ સંસારનું કારણ છે. આવે છે કે નહિ ? આવી ગયું. મિથ્યાત્વ એ જ આસ્રવ છે અને એ જ સંસારનું કારણ છે. આહા..હા...!

‘પરંતુ જ્યારે (તે આત્મા),...’ આ તો સંસારનો ક્રમ પડ્યો. જે આત્મા અને બીજી ચીજ કર્મ, એની સાથે એકત્વબુદ્ધિથી ઉત્પન્ન થતા મિથ્યાત્વ, અવ્રત, કષાયના અધ્યવસાય એનાથી રાગ-દ્વેષ-મોહ થાય, એ આસ્રવના કારણ છે અને એ આસ્રવ કર્મનું કારણ છે. કર્મ શરીરનું કારણ છે, શરીર સંસારનું કારણ છે. આહા..હા...! કહો, અહીં શરીર તે સંસારનું કારણ છે. એક ઠેકાણે એમ કહે કે, કર્મને અને આત્માને કાંઈ સંબંધ નથી. તારા પર્યાયમાં

તારાથી મિથ્યાત્વ થાય છે એ સંસાર છે. અહીં તો નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ બતાવવો છે. આમ અનાદિથી ચાલ્યું આવે છે, એમ. આહા..હા...!

‘પરંતુ...’ આ પ્રમાણે થાય છે. હવે સંવર કરવાનો ક્રમ બતાવે છે. ‘જ્યારે (તે આત્મા), આત્મા ને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે...’ હવે સંવર કરવાની રીત કહે છે. ઓલી આસ્રવની રીત હતી. આહા..હા...! આખો દિ’ ધંધા કરે (પછી) બે ઘડી દેરાસર જાય, અપાસરે જઈને બેસે એટલે જાણે ધર્મ થઈ ગયો, એમ. કાંઈક આપણે ધર્મ કર્યો. એ મિથ્યાત્વને પોશે છે. શુભભાવ હોય એને ધર્મ માને છે એ મિથ્યાત્વને પોશે છે. આહા..હા...! આ રીતે અનાદિથી સંસાર પ્રવર્તે છે, એમ કહે છે. રજળે છે એનું કારણ આ – આત્મા અને કર્મની એકતાબુદ્ધિ, એને લઈને રાગ-દ્વેષ-મોહ, એને લઈને કર્મ, એને લઈને શરીર, એને લઈને સંસાર.

‘પરંતુ જ્યારે (તે આત્મા), આત્મા ને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે...’ એમ કીધું છે. એમ નથી કહ્યું કે, જ્યારે તે આત્માને કર્મનું જોર ઘટે, કર્મ બળવતરમાંથી (ઘટે), ‘કચ્છવી ધમ્મો બળિયો, કમ્મો બળિયો’ એમ નહિ. જડની વાત નથી. ભાવકર્મનું જોર હોય, પુરુષાર્થની ઉંધાઈનું (જોર હોય) ત્યારે સંસાર છે. અહીંયાં કહે છે, ‘આત્મા ને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે...’ ઓલામાં આત્મા અને કર્મના એકપણાનો અધ્યાસ (કહ્યું હતું). આહા..હા...! આત્મા અને કર્મનું ભેદવિજ્ઞાન. કર્મ અને થતાં રાગ-દ્વેષ શુભાશુભ પરિણામ, એનાથી ભિન્ન મારો આત્મા છે. એમ જ્યારે જાણે ને માને.. આહા..હા...! ત્યારે તો એની ધર્મની શરૂઆત થાય. આહા..હા...! આવી આકરી વાતું છે. ઓલામાં એમ હતું, આત્મા અને કર્મનો એકપણાનો અધ્યવસાય. અહીં આત્મા અને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે (એમ છે).

‘શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર આત્માને...’ અનુભવે. આહા..હા...! ઓલો રાગ-દ્વેષ-મોહને અનુભવે છે. આ શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર (અનુભવે). આહા..હા...! (જે) અલ્પ ક્ષેત્રમાં રહ્યો છતાં અનંત અપાર અનંત કાળને પણ જાણે એવી ચૈતન્યચમત્કાર ચીજ છે. આહા..હા...! દેહ પ્રમાણે હોવા છતાં, દેહમાં રહ્યો દેખાય છતાં દેહમાં રહ્યો નથી, છે આત્મામાં. પણ એનો એવો ચમત્કાર છે કે, સ્વક્ષેત્રમાં રહ્યો છતાં અનંત પરક્ષેત્રને અને અનંત પરકાળને એક સમયમાં જાણે એવી તાકાત છે. આહા..હા...! એવી એક સમયની તાકાત એવી અનંતી સમયની તાકાત એક ગુણની, એવા અનંત ગુણનું રૂપ એક આત્મા છે. આ..હા..હા...! તેથી પહેલા આવી ગયું હતું ને ? ‘નિજમહિમરતાનાં’ આવી ગયું હતું ને આની પહેલા ? ૧૨૮ (કળશ). ‘નિજમહિમરતાનાં’ કળશ આવ્યો. પોતાની મહિમા લાગવી જોઈએ. આહા..હા...!

જ્યાં જ્યાં પોતાની મહિમા ન લાગે ત્યાં ત્યાં પરવસ્તુની મહિમા અને અધિકતા ભાસે. શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, પૈસા, લક્ષ્મી (આદિની મહિમા ભાસે). આહા..હા...! એકનો એક છોકરો હોય, બે-પાંચ, દસ કરોડ રૂપિયા હોય, દસ-પચીસ લાખ ખર્ચવા હોય અને માણસ ભેગા થાય.. આ..હા...! જુઓ ! એની ડોંશું. એની ઝેરની ડોંશું. આહા..હા...! કોણ તારું છે ?

અને કોણ તું છો ? કોણ તારું છે ? અને કોણ તું છો ? આહા..હા...! ભગવાનઆત્મા તો ચૈતન્યમૂર્તિ વીતરાગ સ્વરૂપે પ્રભુ છે. એ પોતે રાગથી ભિન્ન પડીને ભેદજ્ઞાન કરે, જેવું સ્વરૂપ છે તેવું જાણે. ઓલું સ્વરૂપ છે તેથી વિપરીત માનતો હતો. રાગને, પુણ્યને અને કર્મને પોતાના માનતો હતો. આ ધર્મી જીવ.. આહા..હા...! ધર્મ આમ થાય, આ ક્રમે (થાય) એમ કહે છે.

ધર્મ આ ક્રમે થાય. આ ક્રમે એટલે ? પહેલા આત્મા અને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે શુદ્ધચૈતન્યમાત્ર આત્માને અનુભવે પહેલો. લ્યો ! શરૂઆત અહીંથી કરી છે. અનાદિથી રખડે છે એ કારણ બતાવ્યા. હવે કહે છે કે એ છૂટવાનું કારણ ? કે, એ બધા રાગ ને કર્મ ને બધી ચીજથી ભેદવિજ્ઞાન કરવું. આહા..હા...! ‘ભેદવિજ્ઞાન વડે શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર...’ એકલો ચમત્કાર ચૈતન્ય પ્રભુ ! જ્ઞાનથી ભરેલો, આનંદથી ભરેલો, શાંતિથી ભરેલો, પૂર્ણ સ્વરૂપનો ચમત્કાર જેનો એક ક્ષણમાં જ્ઞાનમાં જેને બધું જણાય, એક ક્ષણમાં જેને અતીન્દ્રિય આનંદનો અનુભવ આવે, એવો ચૈતન્યચમત્કાર ! આહા..હા...!

શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર, ‘ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર આત્માને ઉપલબ્ધ કરે...’ લ્યો ! ચૈતન્યમાત્ર એમ ન લીધું. ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર ! આ..હા...! ઈ પરને અડચા વિના પણ જાણવાની શક્તિ પ્રગટ કરે, ઈ ચૈતન્યચમત્કાર છે. પરચીજની હયાતી છે માટે પરને જાણવાની તાકાત ખુલે છે એમ નથી. આ..હા...! પોતે નાના ક્ષેત્રમાં રહેલો પરક્ષેત્ર, દ્રવ્ય, કાળને નહિ અડતો છતાં પોતાના સ્વભાવમાં રાગથી ભિન્ન પડીને ભેદજ્ઞાનથી બધાને એક સમયે જાણે. એવો એ ચૈતન્યચમત્કાર આત્મા છે. આહા..હા...! આ કરવાનું (છે). આહા..હા...! પણ આ ન થાય તો પહેલું શું કરવું ? પહેલું તો અનાદિથી કર્યું ઈ બતાવ્યું. પહેલું અનાદિથી કર્યું. શુભજોગ, અશુભજોગ જેના મૂળ રાગ-દ્વેષ-મોહ છે એને સેવ્યા. ઈ પહેલા સેવ્યા. હવે પછી આ કરવું. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- પહેલા દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનું શ્રદ્ધાન કરવું.

ઉત્તર :- દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર નિમિત્ત છે એનાથી ભિન્ન પાડવું. પહેલેથી ભિન્ન કરવો. અહીંથી તો પહેલેથી લીધું. જેમ ૧૭મી ગાથામાં આવ્યું હતું ને ? ૧૭મી ગાથા. પ્રથમ આત્માને જાણવો. કોઈ આ વિધિ ને ફલાણું વ્યવહાર દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની શ્રદ્ધા કરવી ને પછી એમ વાત લીધી નથી. એકદમ ધડાકાબંધ !

કોણ છો તું ? ક્યાં છો ? કેવડો છો ? તારી હયાતીએ તો બીજાની હયાતી જણાય છે. બીજાની - જડની હયાતી તો તારી હયાતીએ - જ્ઞાનથી જણાય છે. આહા..હા...! ઈ જડને તો ખબરેય નથી. આહા..હા...! આટલી બધી જડની વિશાળ દશા, એ બધાને ભગવાન પોતામાં રહીને સ્વતઃ પરની સહાય વિના જાણે છે એ ચૈતન્યચમત્કાર નથી ? આહા..હા...! ઝીણી વાત બહુ. અંતરનો આત્મઅભ્યાસ જ અત્યારે ઘટી ગયો. વ્રત કરવા ને તપ કરવા



ને જાત્રા કરવી એવું બધું (ચાલ્યું છે). બસું ભરીને ભરીને (જાત્રા કરવી). એક ફેરી બસ્સો બસું ત્યાં ક્યાંક આવી હતી. ઓલા સાધું હતા ત્યાં. 'ભવસાગર' ! 'જાલના' ? 'જાલના'માં. બસો બસું. સ્થાકવાસીના આનંદઋષિ હતા. એમાં હતા. આવે, પછી અહીં આવે. દિગંબરના દર્શન કરવા આવે. એકસાથે બસો બસું ! ઓ..હો...! એથી પછી એમ લાગે ઓ..હો...! કેટલા પૈસા ખર્ચ્યા ! એનો એ પ્રમુખ છે, આ સંઘનો નાયક છે.

મુમુક્ષુ :- બધા અભિમાન છે.

ઉત્તર :- એમ કે અમે કરીએ છીએ, આ બધું કરીએ છીએ, આ બધું કરીએ છીએ. અભિમાન તો ઠીક પણ અંદર શુભભાવ થાય છે એ દુઃખરૂપ છે.

મુમુક્ષુ :- ધર્મનું કારણ થશે એમ માને.

ઉત્તર :- બિલકુલ ધર્મનું કારણ નથી. આહા..હા...! ધમાધમ ચલી, કાંઈક બોલો છે ને ? 'ધામધૂમે ધમાધમ ચલી, જ્ઞાનમાર્ગ રહ્યો દૂર' આહા..હા...! ધમાધમ અરે...! પચાસ હજાર માણસ ભેગું થયું અને આટલા લાખ ખર્ચ્યા, ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરી, ભગવાનના બોલ બોલાવ્યા, જય નારાયણના (અવાજથી) ગગન ગાજ્યું, જય ભગવાન એમ ગગન ગાજ્યું. આટલા બધા બોલનારા. એમાં ધર્મ ક્યાં આવ્યો ? આહા..હા...! આકરી વાત છે, ભાઈ !

અહીં તો કહે છે કે, પરથી નિરાળો પહેલો જાણ ત્યારે તો તને પહેલી પોતાની સત્તાની ભિન્નતાની શ્રદ્ધા થાય. આહા..હા...! એમ કહ્યું ને ? 'ભેદવિજ્ઞાન વડે શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર...' ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર કેમ લીધું ? બિલકુલ રાગનોય અંશ નહિ. આહા..હા...! એવો જે ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્યમાત્ર વસ્તુ, એને અનુભવે. એવા આત્માને પ્રાપ્ત કરે. જે રાગને, જોગને પ્રાપ્ત કર્યો છે, રાગ અને જોગને પ્રાપ્ત કર્યો છે એ હવે ગુલાંટ ખાઈને આત્માને પ્રાપ્ત કરે. આહા..હા...! ઝીણું છે પણ વસ્તુ આ છે. જીવન ચાલ્યા જાય છે. હમણાં નહિ, હમણાં નહિ, હમણાં નહિ. હમણાં નહિ પછી હમણાં નહિ એટલે હમણાં નહિ (થઈ જશે). પછી કરશું, પછી કરશું, પછી કરશું. આહા..હા...!

'આત્મા ને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર આત્મા...' આત્માને વિશેષણ આપ્યા. આત્મા કેવો ? કે, શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર એમ. આત્માને અને કર્મને ભેદવિજ્ઞાનથી જાણવો (એમ કહ્યું) પણ ઈ ચૈતન્ય છે કેવો ? આ..હા...! 'શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર આત્મા...' એને ઉપલબ્ધ કરે, પ્રાપ્ત કરે, અનુભવે, એને મેળવે. જે રાગને પોતાનો માનીને શુભરાગને મેળવતો અને પોતામાં થતો હતો, એ આ આત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ છે તેને અનુભવે અને તેને પોતાપણે માને. આહા..હા...! આ સંવર થવાની રીત છે. અત્યારે તો સંવર (એટલે) થોડીવાર બેસી જાય, નાની ઉંમરના છોકરાઓને (લઈને બેસી જાય એટલે થઈ ગયો સંવર). જાઓ ! ખાઈ-પીને આવે પણ ચાર-છ છોકરા બેસે, સામાયિક કરો (તો) સંવર થશે. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- છ કાયના જીવની રક્ષા થાય.

ઉત્તર :- પોતે કોણ છે એની રક્ષા કરતો નથી. આહા..હા...! રાગને પોતાનો માનવો, પરને પોતાનું માનવું એ તો પોતાની હિંસા છે. આહા..હા...!

અહીંયાં તો પહેલા આત્મા અને કર્મના ભેદવિજ્ઞાન વડે. અહીં તો પહેલી વાત લીધી છે. પહેલું આમ કરવું ને તેમ કરવું લીધું નથી. એ..ઈ...! પહેલું વાંચવું, પહેલું સાંભળવું, પહેલું દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ કરવી (એમ નથી કહ્યું). ઈ હોય પહેલું ભલે પણ એ વસ્તુના સ્વરૂપમાં એ કાંઈ મદદગાર નથી. આહા..હા...! દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રને માને, સાંભળે, સમજે પણ એ કંઈ ભેદજ્ઞાનમાં મદદ કરે એવું નથી. આહા..હા...! આવી વાત છે. આ..હા...! વીતરાગનો આ પોકાર છે. વીતરાગ એમ કહે છે કે, મારી સામું જોતાં પ્રભુ તને રાગ થાશે. તારે હિંસાબે હું પરદ્રવ્ય છું. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- તારા હિંસાબે અજીવ છું.

ઉત્તર :- અજીવ છે, એ જીવ છે એ આ જીવ નથી અને આ જીવ છે એ એ જીવ નથી. આ..હા...! અદ્રવ્ય છે, આની અપેક્ષાએ બધા અદ્રવ્યો છે, અક્ષેત્ર છે, અકાળ છે, અભાવ છે. આહા..હા...! 'સમ્મેદશીખર' અને ભગવાનનું સમવસરણ આત્માની અપેક્ષાએ અક્ષેત્ર છે. એનું ક્ષેત્ર તો સ્વ-અસંખ્યપ્રદેશી એ એનું ક્ષેત્ર છે. આહા..હા...! લોકો 'શેત્રુંજય'ની જાત્રા બહુ કરે. પૂર્વે ૯૯ વાર 'ઋષભદેવ' ત્યાં આવ્યા હતા, એમ કહે (છે). એમાં શું થયું ? ૯૯ જાત્રા કરી. આ..હા...!

અહીં તો કહે (છે), પ્રભુ ! પણ એ તો પરલક્ષી ભાવ છે. એ ભાવથી તો ભિન્ન પડવું છે. જેનાથી ભિન્ન પડવું છે એનાથી મદદ કેમ મળશે ? આહા..હા...! કારણ કે જેનાથી ભિન્ન પડવું છે એ ચીજ તારામાં તો નથી. હવે તને ઉપલબ્ધ કરવો હોય તો શી રીતે (કરવો) ? ભેદવિજ્ઞાનથી. રાગ અને પરના ભેદવિજ્ઞાનથી પ્રાપ્ત થાય એવો છે. આહા..હા...! આ એની રીત છે. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- પહેલા દેશના ન સાંભળે તો ભેદવિજ્ઞાન કેવી રીતે કરે ?

ઉત્તર :- ભેદવિજ્ઞાન (કરવાની) એનામાં તાકાત છે. એની તાકાત જ એટલી છે કે રાગથી ભિન્ન પાડવાની શક્તિ એનામાં પોતામાં છે. પરની અપેક્ષા રાખ્યા વિના ભેદજ્ઞાન થવાની શક્તિ એનામાં છે. આહા..હા...! નિરપેક્ષ તત્ત્વ છે ભગવાન. આ..હા..હા...! નિરપેક્ષ જેને કોઈ અપેક્ષા નથી. વ્યવહારની અપેક્ષા, પરની અપેક્ષા (નથી એવું) નિરપેક્ષ તત્ત્વ છે. આવ્યું નહિ ? 'નિયમસાર' ત્રીજી ગાથામાં. પરમ નિરપેક્ષ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ પરમ નિરપેક્ષ (છે). ભગવાનની પણ જેને અપેક્ષા નથી, એની વાણીની પણ અપેક્ષા નથી. આહા..હા...! એવું જે આત્માનું સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ત્રણે નિરપેક્ષ છે. એને નિમિત્તની તો અપેક્ષા નથી પણ ભેદની અપેક્ષા નથી. આહા..હા...! આવી વાત છે. લોકોને આકરું



લાગે.

મુમુક્ષુ :- (નિરપેક્ષ અભેદ) તો આકરો હોય ને !

ઉત્તર :- વસ્તુસ્થિતિ અનંતકાળની (આમ છે). અનંતકાળ...! આહા..હા...! દસ્ત ન ઉતરે તો એનિમા આપે છે, નહિ ? એનાથી બહાર ઢગલો થઈ જાય. આ એનિમા છે. સ્વરૂપમાંથી વિકારાદિ જેટલા બધા કારણો છે એ બધા ભેદજ્ઞાનથી ભિન્ન પડી જાય. આહા..હા...! આમાં એમ ન કહ્યું કે, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની ભક્તિ કરવી, પહેલો વિનય કરવો, બહુમાન કરવું પછી (ભેદજ્ઞાન થાય). પહેલું જ બહુમાન પ્રભુ તારું કર. પછી વિકલ્પ આવશે એટલે પરનું બહુમાન થાય. તું તારું બહુમાન (કર). ચૈતન્યચમત્કાર મહિમાવંત વસ્તુ (છે). જેને ધર્મની પર્યાય પ્રગટ કરવી (હોય) તેને ભેદજ્ઞાનથી થાય (છે). એટલે જેટલા પર છે તેની અપેક્ષા છોડી, તેનો આશ્રય છોડી, એનું નામ ભેદજ્ઞાન. કેટલાકનો આશ્રય છોડે અને કેટલાકનો આશ્રય લઈને થાય એમ છે ? આહા..હા...! બધાનો આશ્રય છોડે. એકાકાર આત્મા ભગવાન ! આ..હા..હા...!

મુમુક્ષુ :- જે જાણતો અરહંતના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને.

ઉત્તર :- એ એને જાણતો નથી. ઈ નિમિત્તથી કહ્યું. ઈ મનથી કળી લેવાનું એમ કહ્યું છે, આત્માથી નહિ. પછી એને છોડી દઈને અંદરમાં જાય. અંદરમાં જઈને પણ એને તો છોડે છે અને પોતાની પર્યાયને પણ ગુણમાં-દ્રવ્યમાં ભેળવે, ગુણને દ્રવ્યમાં ભેળવે ત્યારે થાય છે. આહા..હા...! આવી વાતું હવે.

‘અનુભવે છે...’ કર્મ અને આત્માના જુદાપણા વડે - ભેદજ્ઞાન વડે આ..હા...! ‘શુદ્ધચૈતન્યચમત્કારમાત્ર આત્માને ઉપલબ્ધ કરે છે...’ પ્રાપ્ત (કરે છે). એટલે રાગને જે પ્રાપ્ત કરતો, રાગ મારો છે એમ જે પ્રાપ્ત કરતો એ ભેદજ્ઞાનથી આત્માને પ્રાપ્ત કર્યો. આહા..હા...! જે આત્મા તરફની દષ્ટિ નહોતી ત્યારે રાગને પ્રાપ્ત કરતો, પુણ્યને પ્રાપ્ત કરતો, પાપને પ્રાપ્ત કરતો. આહા..હા...! સમુચ્ચય વાત નહોતી આવી ગઈકાલે ? કે, આત્મા પોતાની પર્યાયને પામે છે, પ્રાપ્ત કરે છે, પહોંચી વળે છે, ચાહે તો વિકારી કે અવિકારી. ઈ પહેલું આવી ગયું. અહીં તો હવે ભેદજ્ઞાન કરવાની વાત છે. એ વિકારી પર્યાયને પહોંચે છે તો આત્મા, એ કંઈ કર્મને લઈને નથી. આહા..હા...! વિકારી મિથ્યાત્વ ભાવને પણ આત્મા પહોંચે, આત્મા પ્રાપ્ત કરે, આત્મા એને મેળવે છે. આહા..હા...! હવે એનાથી ભેદજ્ઞાન કર. આહા..હા...! આવી ઊંડી વાતું છે.

‘ત્યારે મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અવિરતિ અને યોગસ્વરૂપ અધ્યવસાનો કે જે આસ્રવભાવનાં કારણો છે તેમનો અભાવ થાય છે;...’ લ્યો ! આહા..હા...! શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કારમાત્ર વસ્તુને અનુભવે છે એટલે કે પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે તેને જે આ (રાગ) પ્રાપ્ત થતો એ ભાવ છૂટી જાય છે. મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, અવિરતિ અને યોગસ્વરૂપ એકત્વબુદ્ધિ ‘જે આસ્રવભાવનાં કારણો

છે તેમનો અભાવ થાય છે;...' લ્યો ! આ..હા..હા...! આ કાંઈ 'સોનગઢ'ની ટીકા નથી. આ તો પહેલેથી શાસ્ત્ર ચાલ્યા આવે છે. બે હજાર વર્ષથી તો આ ગાથા, મૂળ પાઠ ચાલે છે. હજાર વર્ષથી તો ટીકા ચાલે છે. આહા..હા...! ઈ તો ક્યાંનું ક્યાં હશે તે દિ'. ટીકા હજાર વર્ષ પહેલા થઈ હતી. (ત્યારે તો) ક્યાંનો ક્યાં અવતારમાં હશે. અને ભગવાન 'કુંદકુંદાચાર્યદેવે' બે હજાર વર્ષ પહેલા (શાસ્ત્ર) રચ્યા ત્યારે તો કોઈ ક્યાંય હશે. આહા..હા...! એમાં આવીને આવો જોગ થયો છે, કહે છે. હવે ઈ જોગમાં પણ આ કર તો તારું કલ્યાણ છે. આહા..હા...!

(જ્ઞાન અને રાગ) જુદા પડી શકે છે માટે જુદા છે. જુદા પડી શકે (છે). એક હોય તે જુદા શી રીતે (પડે) ? જ્ઞાન અને આત્માને જુદા કરી નાખો તો શી રીતે જુદા થાય ? અતદ્ભાવ તરીકે જુદા ઈ જુદું અંદર. પણ પ્રદેશ ભિન્ન નથી માટે અભેદ છે. અતદ્ભાવ તરીકે ઈ તો જુદું. દ્રવ્ય તે ભાવ નહિ અને ભાવ તે દ્રવ્ય નહિ, ઈ. પણ તે પૃથક્ત્વનું અન્યત્વ એ એમાં નથી. અતદ્ભાવનું અન્યત્વ એમાં છે. આહા..હા...! ઈ બપોરે આવ્યું હતું ને ? આ..હા...!

'આસ્રવભાવના કારણો છે તેમનો અભાવ થાય છે; અધ્યવસાનોનો અભાવ થતાં...' (અર્થાત્) એકત્વબુદ્ધિનો અભાવ થતાં 'રાગદ્વેષમોહરૂપ આસ્રવભાવનો અભાવ થાય છે;...' આ..હા...! જેનાથી જુદો પડ્યો એટલે હવે એની ભાવના રહી નહિ. આહા..હા...! એના ભાવનો અભાવ થાય છે. 'આસ્રવભાવનો અભાવ થતાં કર્મનો અભાવ થાય છે;...' લ્યો ! નવા આવરણો બંધ થઈ ગયા તો હવે કર્મ નથી આવતા. 'કર્મનો અભાવ થતાં નોકર્મનો અભાવ થાય છે;...' આ ક્રમ કર્યો, ક્રમ.

અહીં તો પહેલે સમયે જ્યાં અંદર બધાથી ભિન્ન પડ્યો પણ જ્યાં સુધી થોડી અસ્થિરતા છે ત્યાં સુધી આસ્રવ આવે છે અને કર્મ થાય, શરીર થાય અને શરીરથી આ સંસાર ચાલે. પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયોથી (ચાલે). કારણે કે એનું લક્ષ બહાર ઉપર છે. કર્મથી શરીર મળશે અને શરીરનું લક્ષ એને રહેશે એટલે પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષય તરફ લક્ષ રહેશે. ભગવાન અંદર છે ઈ તો છૂટી ગયો, લક્ષમાં નથી. ભેદ પાડ્યો નથી, લક્ષમાં નથી. આહા..હા...! અને જેણે ભેદ પાડ્યો એને શરીરનું લક્ષ છૂટ્યું અને તેમાં વિષયોનું લક્ષ છે એ પણ છૂટી ગયું. એના તરફનો આશ્રય લેવો અને રુચિ (થવી) એ છૂટી ગઈ. આહા..હા...!

'નોકર્મનો અભાવ થાય છે; અને નોકર્મનો અભાવ થતાં સંસારનો અભાવ થાય છે.' ઈ શરીરનો અભાવ થતાં સંસારનો અભાવ થાય. અપેક્ષાથી (કથન છે). બાકી એક ઠેકાણે તો (એમ કહ્યું કે), મિથ્યાત્વ તે આસ્રવ છે, મિથ્યાત્વ તે સંસાર છે. શરીર-બરીર સંસાર નથી. કઈ અપેક્ષાએ કથન છે ? અહીં પણ ક્રમ કહેવો છે. રાગની એકતાબુદ્ધિમાં રાગ-દ્વેષ-મોહ થાશે એને લઈને આસ્રવ ને એને લઈને કર્મ થશે, કર્મને લઈને શરીર થશે અને

શરીરને લઈને રખડવાનો સંસાર થશે. એમ. સમજાણું કાંઈ ? બીજે ઠેકાણે બીજું કહે, પણ બીજી અપેક્ષાએ કહે. ત્યાં તો એમ જ કહે કે, મિથ્યાત્વ તે સંસાર (છે). રાગની એકત્વબુદ્ધિ એ મિથ્યાત્વ એ સંસાર છે, બીજો કોઈ સંસાર છે નહિ. અવતાદિના પરિણામ છે ઈ બધા અલ્પ છે. સ્થિતિ, રસ અલ્પ છે અને એનું જોર અલ્પ છે. એની ગણતરી ન ગણી. આહા..હા...!

શરીરથી સંસાર પ્રાપ્ત થાય છે ને, એમ અહીં તો કહે છે. કર્મથી શરીર મળે અને શરીરથી સંસાર પ્રાપ્ત થાય. કારણ કે શરીર ઉપર લક્ષ છે એને તો બધી પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો તરફ લક્ષ છે, પછી ભલે શુભ તરફ હોય કે અશુભ હોય પણ એ બધો સંસાર છે. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- શરીરથી તો ધર્મની શરૂઆત થાય એમ આવે છે.

ઉત્તર :- સીધી શરૂઆત આમ જ થાય. આહા..હા...! શુભભાવથી ભગવાનને સાંભળે અને પછી ભગવાને કીધું એટલે (શુદ્ધ થયું) એમેય અહીં ગણતરી નથી. અહીં તો તું ભગવાન નિરપેક્ષ તત્ત્વ છે, પ્રભુ અંદર. આ..હા...! તારી મહિમાનો પાર નથી, તારા માહાત્મ્યનો પાર નથી ! તારી શક્તિ અને ગુણોનું ગહનપણું, ગંભીરપણું ભગવાન પણ પૂરું વાણી દ્વારા કહી શકે નહિ. આ..હા...! અનંત ગુણ એટલા છે કે એક સમયે એક ગુણ કહે તો અનંત સમયે એના ગુણનો પાર ન આવે. એક ગુણ એક સમયમાં કહે તો ત્રણ કાળના સમય છે તેથી પણ ગુણ તો અનંત ગુણ છે. આહા..હા...! શું કીધું ઈ ?

ચૈતન્યચમત્કાર પ્રભુ ! એટલા પવિત્ર ગુણથી ભરેલો છે કે જેના અનંતા ગુણોને કેવળી પણ એક શબ્દે એક ગુણ કહે, બીજે સમયે (બીજો ગુણ કહે એમ) ત્રણ કાળ થાય તો એ ગુણનું પૂરું પડે નહિ. આ..હા..હા...! ત્રણકાળના સમયથી પણ ગુણ તો અનંતગુણ છે. આહા..હા...! તો પછી એક સમયે એક ગુણ કહે પણ એક સમયે અનંતા ગુણ કહે, અનંતા કહે એવા ત્રણકાળના સમય કહે તોપણ તે ગુણ પૂરા પડે નહિ. આ..હા..હા...! કારણ કે ત્રણકાળના સમયથી તો આકાશના પ્રદેશ અનંતગુણ છે અને એનાથી અનંતગુણ ગુણ છે. આહા..હા...! હવે આમાં ક્યાં આવ્યું તમારા પૈસાનું ? દસ લાખ ને વીસ લાખ ને ઢીકણું લાખ. આહા..હા...! આ તો અનંત લાખ. અનંત કોડ. આત્મામાં અનંતા કોડાકોડી ગુણ છે. આહા..હા...! અનંતા કોડાકોડ ! આ..હા..હા...! એવો શુદ્ધ ચૈતન્યચમત્કાર ! એક ગુણ. એક સમયમાં અનંત ગુણને કહે તોપણ ત્રણકાળના સમયમાં એ ગુણનું પૂરું ન પડે. એ ગુણની સંખ્યા પૂરી નહિ પડે. આહા..હા...! ગજબ વાત છે ! એક સમયમાં અનંત ગુણ બોલે, બીજે સમયે અનંત, ત્રીજે સમયે અનંત તો ત્રણકાળના સમયથી તો આકાશના પ્રદેશ અનંત ગુણ અને એનાથી અનંતગુણ ગુણ છે. એટલે ગુણ તો શી રીતે પાર પડે ? આ..હા...! આવું ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન, એને રાગથી ભિન્ન પાડી અને આત્માને પ્રાપ્ત કરવો કે જેથી તેને સંસાર થશે નહિ. આત્મા પ્રાપ્ત થતાં આસ્રવ થશે નહિ, આસ્રવ થશે નહિ એટલે

કર્મ થશે નહિ, કર્મ થશે નહિ એટલે નોકર્મ થશે નહિ, નોકર્મ થશે નહિ એટલે સંસાર થશે નહિ. આહા..હા...! પૈસાના બહારના આબરૂના પાવર અંદર ચડી ગયા હોય ને એ હેઠે ઉતરે. આ..હા...! ઓલો ચાલીસ કરોડ ને ઓલો પચાસ કરોડ ને ઓલો બે અબજ ને ચાલીસ કરોડ ને.. આ..હા...! સૌના પાણી ઉતરી ગયા. આ..હા...!

‘આ પ્રમાણે...’ છે ? ‘નોકર્મનો અભાવ થાય છે; અને નોકર્મનો અભાવ થતાં સંસારનો અભાવ થાય છે. આ પ્રમાણે સંવરનો ક્રમ છે.’ લ્યો ! સંવરનો આવો ક્રમ છે. પહેલું ભેદવિજ્ઞાન કરવું ત્યાંથી શરૂ થાય છે. પહેલું આ કરવું, એમ શરૂઆત થતી નથી. ભક્તિ કરવી (ત્યાંથી શરૂઆત નથી કીધી). સંવર થવાનો ક્રમ આ છે. આહા..હા...! પહેલા જરી ભક્તિ કરવી, વાંચવું, નિવૃત્તિ લઈને, અશુભથી રોકાઈને શુભભાવમાં આવવું પછી શુભમાંથી ખસવું એ વાત અહીં કરી નથી. આહા..હા...! સંવર તો આસ્રવના અભાવથી થાય ને ! એમાં આસ્રવ આટલો કરે તો સંવર થાય એમ ક્યાં આવ્યું ? આહા..હા...! પહેલેથી ભેદજ્ઞાન કરવું. આ..હા...! એની શરૂઆત જ ભગવાનઆત્મા અને બીજી ચીજ બે છે, બીજી ભલે અનંત હો, પણ બેની એકતા છે તેને તોડવી એ જ સંવરના ક્રમમાં પહેલી રીત છે. આમ છે. ભાવાર્થ કહેવાશે.

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)